

^{1*}Балтабекова С.Б., ²Ахапов Е.А.

¹магистрант, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.
²Ph.D., доценті м.а., әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.
*e-mail: baltabekovasyymbat3@gmail.com

ЖАПОНИЯДАҒЫ ХАЛАЛ КОНЦЕПТІСІНІҢ ТАРАЛУЫНА ИСЛАМ ДІНІНІҢ ӘСЕРІ: ТАРИХИ ШОЛУ

Жапонияға ислам діні тек Мейдзи дәуірінде ғана кірді. Оған себеп – Осман империясы мен Жапония арасында орнаған жақсы қарым-қатынас. Содан бері 200-ден астам жыл асса да, Күншығыс елінде әлі күнге дейін ислам діні жапондар үшін тылсым дүние болып қала берді. Соған қарамастан, Жапонияда кейінгі кезде халал концептісінің қарқынды түрде етек жая бастағанын байқауға болады. Ұсынылып отырған мақалада Жапониядағы ислам дінінің пайда болу тарихы мен даму тарихы қарастырылып, халал концептісінің қалай тарай бастағанын зерттеуге арналады. Мицубиши консалтинг компаниясы халал маркеті туралы жасаған зерттеуіне анализ жасап, халал концептісінің таралу деңгейін анықтау ғылыми жұмыстың негізгі міндеттерінің қатарынан орын алады. Зерттеу жұмысының мақсатына Жапониядағы халал концептісінің таралуына жалпы шолу жасап, жапондардың халал концептісіне деген көзқарастарын анықтау болып табылады.

Түйін сөздер: Жапония, ислам діні, Жапониядағы мұсылмандар, халал, концепт.

^{1*}Baltabekova S.B., ²Akhapov E.A.

¹Master course student KazNU named after al-Farabi
²Ph.D., associate professor KazNU named after al-Farabi
*e-mail: baltabekovasyymbat3@gmail.com

The role of Islam in the distribution of the Halal concept in Japan: a historical overview

Islam in Japan arose only in the Meiji period. The main reason was the established friendly relations between Japan and the Ottoman Empire. Although more than 200 years have passed, in Japan Islam is considered something incomprehensible and unidentified. The article provides an overview of the level and extent of the spread of the concept of halal in Japan, as well as the history of the emergence of Islam in the Land of the Rising Sun during the Meiji period. The main tasks of the scientific work are the study of the distribution level of the halal concept in Japan, through the analysis of articles made by the research center of the company Mitsubishi Consulting. The purpose of this paper is to review the distribution and perception of the halal concept in Japan.

Key words: Japan, Islam, Muslims in Japan, halal, concept.

^{1*}Балтабекова С.Б., ²Ахапов Е.А.

¹магистрант, Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы
²Ph.D., и.о. доцента, Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы,
*e-mail: baltabekovasyymbat3@gmail.com

Роль ислама в распространении концепта халал в Японии: исторический обзор

Ислам в Японии возник только в период Мейдзи. Главной причиной были установленные дружеские отношения между Японией и Османской империей. Хотя уже прошло больше 200 лет, в Японии ислам считается чем-то непонятым и неопознанным. В статье проводится обзор уровня и масштабов распространения концепта халал в Японии, а также история возникновения ислама в стране Восходящего солнца в период Мейдзи. Основными задачами научной работы

являются исследование уровня распространения концепта халал в Японии с помощью анализа статей, сделанного исследовательским центром компании Мицубуши Консалтинг. Целью данной работы является исследование распространения и восприятия концепта халал в Японии.

Ключевые слова: Япония, ислам, мусульмане в Японии, халал, концепт.

Кіріспе

Қазір дүние жүзінде «халал» заттарының, тағамдарының, сервистерінің кең етек жайып жатқанын көре аламыз. Ислам мемлекеттері болып саналмайтын мемлекеттердің өздері қазіргі таңда «халал» ресторан, супермаркеттердің болуын қолдап жатыр. Біз өмір сүріп жатқан заман жаһандану заманы болғандықтан, әртүрлі тілдік, мәдени, экономикалық және саяси өзгерістердің орын алып жатқанын көре аламыз. Жапония – 98% жапондардан тұратын, өзінің мәдени ерекшеліктерін сақтап қалған мемлекет ретінде әлемге танымал. Жапонияның мәдениет министрлігінің 2017 жылғы жасалған статистикалық зерттеуі бойынша: жапондардың 48% – синтоизм, 46% – буддизм, 1% – христиан және 5% – басқа діндерді ұстанады екен. Ал, сол басқа діндердің ішіндегі мұсылмандардың саны небәрі 185000 адам (жапондардың 0,1%) (統計で見る日本、Accessed 18.03.2018).

Дегенмен, Жапонияда халал ресторандар мен халал дүкендер, сонымен қоса намаз оқитын жерлер көбейе бастады. Осы мақалада «халал» концептісінің тарала бастау себептері мен оның деңгейі қарастырылады.

Алиментариус кодексі (Codex Alimentarius – тағам кодексі) (Codex Alimentarius International Food Standards, accessed 22.12.2018) комиссиясының стандарттары бойынша, «халал» – «ислам заңдары (шариғат) бойынша (мұсылмандардың ішіп-жеуі үшін) мақұлданған тағам түрлері» болып табылады. Ал жапон тілінде «халал» сөзі 「ハラル」 және 「ハラール」 болып жазылады.

「ハラル」 – «halal» «халал» жазуының ағылшынша түрі болса, 「ハラール」 араб тіліндегі «halaal» деген сөзден шыққан. Қазір, Жапонияда «халал» сөзінің екі нұсқасы да кездесіп жүр. Алайда дұрысы 「ハラール」 болып табылады (日本ハラール協会, accessed 18.03.2018).

Жапония Мейдзи дәуіріне (23.10.1868 – 30.07.1912) дейін жабық мемлекет саясатын ұстанған. Оған себеп ретінде Голландиядан христиан дінін таратушы миссионерлердің көбеюі деп көрсетіледі. Бірнеше ғасыр жабық саясат ұстанған мемлекет, қазіргі таңда өз есіктерін басқа мәдениеттерге ашып жатыр. Алайда, Жапонияда мұсылмандар санының аздығы, жапон мемле-

кеті халалға және жалпы мұсылмандарға бейімделмеген екенін көре аламыз. Оған себеп, дүние жүзінде болып жатқан қорқынышты оқиғалар (терракт, соғыстар) исламдағы теріс ағымдардың салдарынан болғанымен, жапондардың исламға қатысты түсінігінің аздығынан қалыптасып үлгерген негативті ислам дінінің бейнесі болып табылады. Осы негативті түсінік туралы жапондық зерттеуші Нумадзири Масаюки, жапондарға мұсылман немесе исламға қатысты заттардың бәрі қорқынышты болып көрінеді деп көрсеткен. Бұл нәтиже аталмыш ғалымның жүргізген анкеталық зерттеудің негізінде жасалған (沼尻正之, 2015:57). Бірақ, жергілікті адамдардың қорқынышына қарамастан, үлкен қалаларда «халал» деген маркировканың көбейіп келе жатқанын байқай аламыз. Кейбір ғалымдардың пікірінше, қазір дүние жүзінде, сонымен қоса, Жапонияда да халал бумы болып жатыр. Қазіргі таңда, Жапонияда исламтану ғылым салаларымен бірге, маркетинг және бизнес салаларына өз әсерін халал концептісі тигізіп жатқандықтан, соңғы жылдары халалға қатысты зерттеулер саны артып келеді. Бірақ, Күншығыс еліндегі халалға байланысты, жалпы жапондардың лингвомәдени тұрғыдан қалай ойлайтыны туралы зерттеулер Қазақстандағы Жапонтану саласында әлі де жеткіліксіз болғандықтан, осы зерттеу маңызды болып табылады.

Материалдар мен зерттеу әдістері

Зерттеу жұмысының мақсатына Жапониядағы халал концептісінің таралуына жалпы шолу жасап, жапондардың халал концептісіне деген көзқарастарын анықтау болып табылады. Зерттеу жұмысының міндетіне, Жапониядағы халал концептісінің таралу деңгейіне, жапон зерттеушілерінің жасаған зерттеулерінің негізінде талдау жүргізіп, қазіргі таңдағы Жапониядағы халал концептісіне қатысты басты мәселелер және оларды шешу мүмкіндіктері болып табылады.

Зерттеу жұмысында жапон зерттеушілерінің ғылыми мақалаларына сараптама жасалды. Осы тақырыпқа қатысты бастапқы ғылыми зерттеулерге келсек, Жапонияның National Institute of Informatics орталығының CiNii ғылыми-ақпарат базасынан келесі түйін сөздер арқылы «Ислам діні 「イスラーム教」» – 725 библиографиялық

материал анықталды. (CiNii (Scholarly and Academic Information Navigator) database. Accessed 23 December 2018). Алғашқы еңбектер, Ивamura Шинобудың (岩村志信, 1947) «Notes on History, Ethnology and Sociology with reference» еңбегінен басталады. Ал, «халал – 「ハラール」» кілт сөзі арқылы 591 библиографиялық материал анықталды. Халал концептісіне байланыста алғашқы еңбек Хигучи Наото мен Танно Киотонның (樋口直人、丹野清人、1999) 「ハラール食品産業の研究: 日本におけるイスラム食文化の定着」 (eng.: Research on halal food industry: establishment of Islamic food culture in Japan) еңбегінен басталады. Жапониядағы халал концептісіне байланысты тақырыптардың ішінде ең көп кездесетіндердің бірі – тағамға қолданылатын стандарттар. Ал жапониядағы халал концептісін лингвомәдени тұрғыдан қарастырған еңбектер жоқтың қасы.

Жапониядағы ислам дінінің пайда болу тарихына шолу

Жапонияға ислам діні Мейдзи дәуірінде (1868-1912 жж.) ғана ене бастады. Оған себепші болған Жапония мен Осман империясының арасында орнаған келсім-шарт болған. Екі мемлекеттің бір-біріне деген достық сезімдерін жеткізу үшін, Осман империясы тарапынан 600 адамнан құралған делегация Жапонияға жіберілді. Бірақ, жіберілген кемесі жолда табиғи апатқа ұшырап, 600 адамнан тек 50 адам ғана тірі қалған. Жапония жағы қалған

түрік делегациясын кемемен өз отандарына апарып тастаған кезде, сол кемеге жапон тілшісі де мініп кеткен. Ол тілші Түркияда жүріп әртүрлі адамдармен танысып, исламға байланысты талай дәрістерді тыңдағаннан соң мұсылман болуға бел буып, атын Нодадан Абдулкерім деген атқа өзгерткен. Нода мырза дүниежүзіндегі ең бірінші жапон-мұсылман болып есептеледі (小村明子、2015: 200—204). Осы кезеңнен бастап Жапонияда ислам діні тарала бастады. Себебі, Осман империясының көрнекті ғалымдары Токио университеттері (1877 жылы негізі қаланған), Васеда университеті (1920 жылы негізі қаланған) сияқты Жапонияның бетке ұстар оқу орындарында исламға байланыста дәрістер оқыған деген деректер сақталған. (日本のイスラーム歴史、accessed 31.12.2018)

Жапонияда ислам дінінің таралуына тағы бір себепші болған – Ресей империясы құлдыраған кезде (1917 ж.) Жапонияға көшіп келген татар иммигранттар болып табылады. Олар Күншығыс еліндегі ең үлкен мешітті салған. Ол мешіт Токио қаласының Шибуба мен Йойоги аудандарының ортасында орналасқан. Мешітке «Токио джями» деген ат берілген. Иммигрант татарлар өз ұрпақтарының татар тілі мен дінін ұмыттырмау үшін Жапонияда бірнеше медреселер ашып, мешіттер салуға бел буған. Соның нәтижесінде біршама жапондықтар ислам діні туралы біле бастаған (日本のイスラーム歴史、accessed 31.12.2018).

Дерек көзі: <http://www.hassa.com/ja/proje/dong-jing-ziyamitowen-hua-senta>
1-сурет – Татар иммигранттар салған «Токио джями» мешіті

Жапониядағы мұсылмандар категориялары

Қазір Жапонияда өмір сүріп жатқан мұсылмандардың саны 185 мың адам. Күншығыс еліндегі мұсылмандар солтүстіктегі Хоккайдо аралдарынан бастап, оңтүстіктегі Окинаваға дейінгі әрбір префектурада өмір сүреді. Жапониядағы мұсылмандарды зерттеп жүрген ғалым Салиф Махади мұсылмандарды төмендегідей 5 категорияға бөледі (日本のイスラーム歴史、accessed 31.12.2018).

1. Ұлты жапон мұсылмандар. Бұл мұсылман қауымның құрған бірнеше ассоциациялары мен бірлестіктері бар. Бірлестіктердің ішінде жанадан ислам дініне кірген адамдарға бағыт-бағдар беру, ислам діні туралы хабары аз адамдарға ақпарат беру, мұсылмандардың қызығушылықтарын қорғау сияқты мәселелерді қарастырады. Осы бірлестіктердің басында отырған адамдар мен мүшелерінің көбісі Араб мемлекеттерінде білім алған азаматтар. Қазіргі таңда ұлты жапон мұсылмандар құрған 6 бірлестік бар. Олар:

- 北海道イスラミックソサイエティー «Хоккайдо Ислам қоғамдастығы»
- 京都の日本イスラーム友好協会 – «Киотоның Жапония Ислам достық қоғамдастығы»
- 大阪のイスラミックダアワ協会 – «Осака Исламдық Ава қоғамдастығы»

– 奈良のイスラミック協会 – «Нараның Ислам қоғамдастығы»

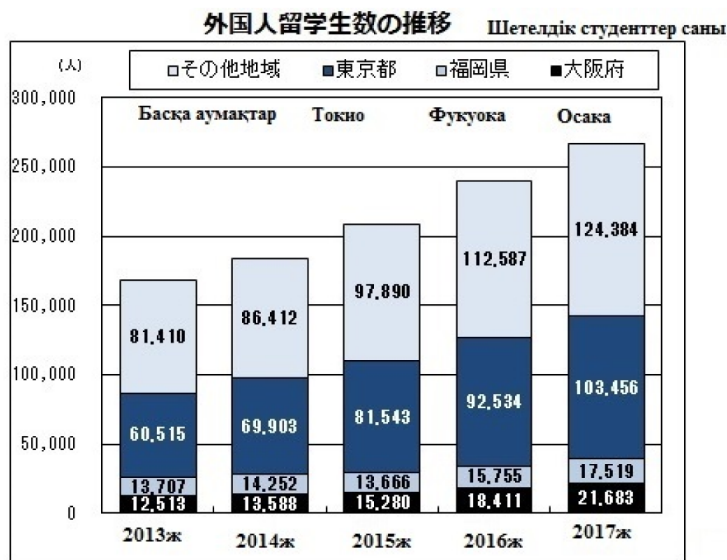
– 大阪-京都のムスリマ協 – «Осака, Киото қалаларының Мұсылмандар қоғамдастығы»

– 東京のアラブ文化協会 – «Токио қаласының Араб мәдениеті қоғамдастығы».

2. Мұсылман иммигранттар. 19 ғасырдың соңында Жапониямен сауда-саттық байланысын нығайту үшін келіп, осы жерде қалып қойғандар. Бұндай мұсылмандардың саны күні артып көбеюде. Бұл қатарға көбіне Индонезия мен Пакистаннан барған иммигранттар жатады.

Сонымен қоса, осы мемлекеттер азаматтарымен заңды некеге тұрған жапон азаматтары мен азаматшалары, осы некелерден туған балаларды да жатқыза аламыз.

3. Араб пен ислам мемлекеттерінен келген шетелдік студенттер. Жапонияның даму деңгейі, техникалық прогресі, медицина және хирургия салалары, ғылым және білім салаларының қарқынды дамуымен бірге Жапонияда білім алғысы келетіндердің саны да арта түсуде. Сонымен қоса, қазіргі Жапонияның «жұмсақ күші» деп аталып жүрген манга мен анименің әсерінен болашақ білімдерін Күншығыс елінде жалғастырғылары келетіндердің саны қарқынды өсуде.

JASSO ұйымының 2017 жылы жасаған зерттеудің нәтижесі: шетелдік студенттердің 2017 жылғы жағдайы

Дерек көзі: <https://style.nikkei.com/article/DGXMZO06971700X00C16A9TZD000?channel=D>

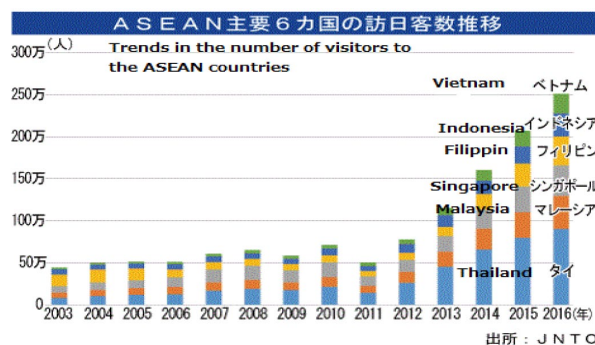
2-сурет – JASSO-ның (шетелдік студенттерді қолдау ұйымы) 2017 ж. жасаған зерттеу нәтижелері

4. Мұсылман бизнесмендер. Жапонияда бизнес жасау үшін келген мұсылмандар көбінесе машина мен техника сатумен айналысады. Сонымен қоса, халал тауарларды тасымалдайтын бизнесмендер және халал ресторан, кафе сияқты бизнес түрлерімен айналысатындардың саны көп.

5. Туристер. Жапония дүние жүзіндегі туристер көп баратын елдердің ондығына кіре-

ді. Соңғы жылдары, араб мемлекеттерінен, оңтүстік Азия мемлекеттерінің туристер саны артуда.

3-суреттен көрініп тұрғандай 2003 жылы Жапонияға Оңтүстік-шығыс Азия мемлекеттерінен (ішіндегі ең маңызды роль атқаратын 6 мемлекет: Вьетнам, Индонезия, Филиппин, Сингапур, Малайзия, Тайланд) барған туристердің саны 500 мың адамға да жетпеген.

Дерек көзі: <https://www.nna.jp/news/show/1558884>

3-сурет – Оңтүстік-шығыс Азия мемлекеттері ассоциациясының 6 үлкен мемлекеттен Жапонияға келушілер санының 2003-2016 жж. аралығындағы динамикасы

Ал 2013 жылы тек Тайландтан барған туристердің санының өзі 500 мыңға жақын.

Жалпы көрсеткішке қарасақ, 13 жылдың ішінде Оңтүстік-шығыс Азия елдерінен барған туристердің саны 3 есеге артқан. Ал, бұл көрсеткіш жылдан-жылға көбейеді деген болжамдар бар. Оған себеп ретінде Жапония мен Оңтүстік-шығыс Азия мемлекеттерінің арасындағы виза алу процесі жеңілдетілгені, 2020 жылғы Токио олимпиадасына деген қызығушылықтың артуы, жапон заңнамасына жапон азаматы емес адамдарды жұмыс күші ретінде тыйым салынған заңның қайта қарастырылып, өзгертулер енгізілуін айта аламыз (日本政府観光客, accessed 18.12.2018).

Жапонияда «халал» концептісінің таралуы

Жапонияның туристік агенттігінің статистикасына сүйенсек, 2011 жылы Малайзия мен Индонезиядан келген туристердің саны 81516 адам болса, 2014 жылы туристердің саны 4 есеге өсіп, 249500 адамға жеткен (日本ハラル協会, accessed 18.03.2018). Бұл көрсеткіш жыл сайын қарқынды түрде көбеюде. Сонымен қоса, шетелдік мамандардың болжауы бойынша, дүние жүзіндегі мұсылмандардың саны 2010 жылы 1 млрд. 600 мың адам болса, 2030 жылы мұсылмандар

дүние жүзінің 26% құрайтын болады деп күтілуде (日本ハラル協会, accessed 18.03.2018).

Жапония 2020 жылы өтетін жазғы Олимпиадалық ойындарына қызу дайындық үстінде. Олар, спорттық жаңа арена, кешендер салуымен бірге, дүние жүзінің түкпір-түкпірінен келетін шетелдіктерге көрсете алатын сервистің сапасын ойластыруда. Соның бір бөлігі ретінде, мұсылман спортсмендер, елбасшылары және туристерге көрсете алатын халал сервисі болып табылады. Соған орай, Токиода «халал бизнес семинарлар», «Халал Экспо» сияқты кешендер өткізілуде. Ол, тек келе жатқан Олимпиада ойындары үшін ғана емес, жапондар арасында «халалдың» таралуына да өз септігін тигізіп жатыр.

Жапонияда өткізіліп жатқан шаралардың арқасында, интернет жүйесінде, көшелерде, кітап дүкендерінде «халал» деген сөзге көп көңіл бөліне бастады. Нумадзири Масаюки «Халал бумының жағдайы» мақаласында, Асахи газетінің 1995-1999 жылғы сандарында «халал» бірде-бір рет кездеспегенін атап өтіп, сол көрсеткіш 2013 жылы 23-ке жетсе, 2014 жылы 47-ге жеткен (日本ハラル協会, accessed 18.03.2018). Не себепті, 2013 жылдан бастап «халал» сөзі көбейе бастады десек, 2013 жылы Жапонияға келген

туристердің саны 10 млн. жетіп, соның ішінде мұсылман мемлекеттерінің көрсеткіші жоғары болған.

Бірақ, жапондардың ішінде «халал» туралы білетін, мұсылмандардың тағам дәстүрі туралы білетін жапондардың саны кемде-кем. Ол тек, қарапайым жапон халқына ғана емес, кейбір зерттеушілердің арасында да «халалға» қатысты ойларының дұрыс еместігіне көз жеткізе аламыз. Мысалы, жапондық ғалым Хироюки Цуру «Жапониядағы халал маркетінің жағдайы мен мәселелері» мақаласында, «халал» ретінде шошқа еті мен арақ қосылмаған заттарды ғана атап көрсетеді. Сонымен қатар, аталмыш еңбегінде, тек балық пен көкөністерден тұратын жапон тағамдары мұсылмандар үшін қауіпсіз деп көрсеткен (日本政府観光客, accessed 18.12.2018). Яғни, жапонның көп продукциясының құрамына кіретін желатин, шошқа эссенциясы және т.б. зерттеушінің айтуы бойынша харам болып есептелмейді.

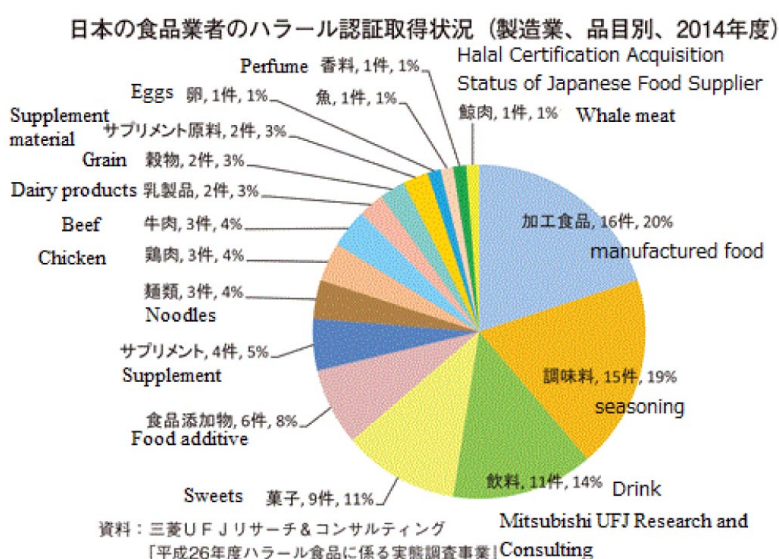
Жапондық жазушы Шимада Хироми өз еңбегінде, «халал» сөзі араб тілінен аударғанда «қолдансаң да, қолданбасаң да бәрібір» деген мағынаны білдіреді деп көрсеткен. Ал, араб тілінен бұрмаланбаған, дұрыс аудармаға келетін болсақ: «халал» – «рұқсат етілген» (Шариат бойынша) деген мағынаны білдіреді (鶴岡広幸, 2017: 418).

Жапондық ғалымдар мен жазушылардың еңбегінен «халал» концептісі әлі Жапонияда нақты зерттелмегенін, нақты қолға алынбағанын

көруге болады. Бірақ, қазіргі «халал» бренді, «халал» концептісінің таралуына байланысты, тек жақсы болжамдар айтуға болады. Жапония қазір дәл үлкен өзгерістердің үстінде тұр. Туристер санының көбеюі, халықаралық некелер санының, шетелдік студенттер санының көбеюі, жапондардың қарт адамдар санының өсу проблемасы Жапониядағы шетелдіктер санының одан сайын өсуіне алып келеді. Соның ішінде, Жапонияға жақын орналасқан, Малайзия, Индонезия, Шри-Ланка, Бангладеш, Үндістан және т.б. мемлекеттерден мұсылмандар санының өсуі күтіледі. Ал мұсылмандардың өсуімен бірге, мұсылмандардың тағам мәдениеті – халал мәдениеті де таралады. Ал мәдениет таралса, сол мәдениеттің сөздік формасы – «халал» концептісі де тез қарқынмен дамиды болады деп болжауға болады.

Жапониядағы «халал» концептісінің таралу деңгейі мен аясы

Mitsubishi UFJ Research and Consulting компаниясы 2014 жылы халал нарығына жасалған зерттеу нәтижесі бойынша халал сертификаты бар азық-түлік компаниялардың ішінде өңделген азық-түлік саласындағы компаниялар – 16, тұздықтар саласындағы компаниялар – 15, сусындар компаниялары – 11, тәтті шығаратын компаниялар – 9. Басқа саладағы компаниялар саны төменгі сызбада көрсетілген (食肉ハラールビジネスの現状と課題, accessed 24.12.2018).

Дерек көзі: <https://lin.alic.go.jp/alic/month/domefore/2016/feb/spe-01.htm>

4-сурет – Халал сертификаттаудан өткен жапон компаниялары мен салалары

Mitsubishi UFJ компаниясы жасаған зерттеудің 2006 мен 2014 жылғы халал сертификаты бар компаниялар өсімі бойынша, 2006 жылы Жапонияда осындай 2 компания болса, 2013 жылы 18 компания, ал 2014 жылы 32 компанияға дейін жеткен. Бұл зерттеудің ішіне тек Жапонияның өзінің өндірушілері ғана енген. Шетел компаниялары есептелмеген. Әрине, шетел компанияларын қоса есептесе, Жапонияда біршама халал сертификатын алған компаниялар бар екеніне көз жеткізе аламыз.

2014 жылы жүргізілген зерттеудің нәтижесі бойынша халал концептісі ең көп қолданылған Жапония қаласы – Токио. Токиода халал кафелер, ресторандар, халал фестивальдар және т.б. іс-шаралар ұйымдастырылады. Солардың бірі – Halal Expo Japan фестивалі. Ол өз бастауын 2016 жылдан алады. Қазіргі таңда дүние жүзінің көптеген мемлекеттерінде халал көрмелер, халал экспо өткізіліп жатыр. 2016 жылдан бастап Жапония да халал экспо өткізетін болды. Токио қаласында жылда желтоқсан айында өтетін экспо фестивалі 3 бөліктен тұрады: өз өнімдерін жарнамалаушы компания павильондары, халал және ислам, мұсылмандар туралы қарапайым жапондардың ақпарат беретін семинарлар, халал фэшн-шоу. Көріп отырғанымыздай, халал экспо көрмесінде халал сертификаты бар компания және олардың өнімдерімен танысып қана қоймай, сонымен бірге, мәдениаралық коммуникация мен түсінушілік деңгейін арттыруға оң септігін тигізуде. Мысалы, 2016 жылы өткен фестивальға 6698 адам келіп, 116 компания өз өнімдерін таныстырса, 2017 жылы бұл көрсеткіш артып, келушілер саны 7869 адамға жетіп, 131 компания өз өнімдерін таныстырған.

Тағы бір қызықты жапон сайты, Жапонияға келген қонақтарға өз іздеген сұранысына негізделген халал кафе, ресторандарды тауып беретін Halal Gourmet Japan сервисі. Қазіргі 2018 жылғы тізімге сәйкес, Токиода 398 халал дәмханалары бар (Halal Gourmet Japan, accessed 24.12.2018). Бір айтып кететін жайт, осы тізімге балық дайындалатын жерлер (балық ислам діні бойынша халал тағамға жатады), вегетариандық немесе вегандық жерлер де тізімге енген. Бұл сервис Жапонияға келген туристер мен студенттердің арасында жоғары сұранысқа ие.

Жапониядағы халал бизнесін ұйымдастыруға көмектесетін ұйым – 一般社団法人ハラルージャパン協会 (eng.: Japan Halal Business Association) Жапондық халал бизнес ассоциациясы. 2012 жылы Токио қаласының Икебукуро ауданында құрылған. Негізгі 8 сала бойын-

ша қызмет атқарады: халалға қатысты нарықтық анализ бен зерттеулер жүргізу; халалға қатысты бизнес семинарлар өткізу; халалға қатысты кітап-журналдар шығару; халал сертификаттауы; халал бизнеске қатысты кеңес беру қызметі; халал өнімді нарыққа шығаруға көмек көрсету; шетелге жапон халал өнімін шығаруға көмек көрсету; халал өнімдер шығаратын компанияларға турлар ұйымдастыру (一般社団法人ハラルージャパン協会, accessed 24.12.2018). Осы ұйымның арқасында Күншығыс елінде халал тауарларды шығару қызығушылығы артып, бизнес жасау жолын оңайлату арқасында біртіндеп халал компаниялар саны көбейіп келе жатыр.

Қорытынды

Ғылыми жұмыста Жапонияға ислам діні қалай тарағаны, ондағы мұсылмандардың жағдайы, сонымен қоса Мицубиси компаниясы жасаған ғылыми-зерттеу негізінде Жапониядағы халал концептісінің таралу аймағы және оның жағдайына сараптама жасалды.

Жұмыста Жапонияда ислам діні мен мұсылмандардың қалай пайда болып, қазіргі таңға дейінгі Жапониядағы мұсылмандардың санының көбеюіне септігін тигізген тарихи деректер келтірілген. Әрине, синтоизмге негізделген көп құдайлы жапон қоғамы мен монотеистік ислам арасында көптеген айырмашылықтар бар екенін ескере кеткен жөн. Өз қоғамының ішінде ғана пісіп жетілген жапондар мен араб мәдениетін негізге алған ислам мәдениетінің өкілдері үшін бір-бірін түсінісу оңай нәрсе емес. Соның арасында мәдениаралық түсініспеушіліктерді халал арқылы түсіндіріп өтуге болатынын да айта өту керек.

Енді Жапониядағы халал концептісі кездесетін аймақтарға қысқаша тоқталайық.

Күншығыс елінде халал концептісі көбіне бизнес саласында көптеп кездеседі. Қазіргі таңда мұсылман туристердің ұлғаюымен бірге, шетелдік студенттердің көптеп келуі, халықаралық неке санының көбеюінің арқасында, халалға деген қызығушылық артып келе жатыр. Бұл салада Халал Экспо Токио (東京ハラルフェスト), Halal Gourmet Japan сервисі және Жапондық халал бизнес ассоциациясының атқаратын рөлі зор.

Сонымен қоса, қазіргі таңда Жапонияның шетелдік студенттер саны көп университеттерде (Токио университеті, Васеда университеті, Цукуба университеті және т.б.) халал мәзір бар. Бірақ, айтып өту керек, таңдау шектеулі, көбіне халал тауықтан ғана жасалған тамақты халал мәзірі ретінде ұсынады. Дегенмен, Жапон уни-

верситеттерінде халал мәзірдің болуының өзі мұсылман студенттердің жыл санап көбейіп келе жатқанының дәлелі.

Жапондық ғалымдар мен жазушылардың еңбегінен «халал» концептісі әлі Жапонияда нақты зерттелмегенін, нақты қолға алынбағанын көруге болады. Бірақ, қазіргі «халал» бренді, «халал» концептісінің таралуына байланысты, тек жақсы болжамдар айтуға болады. Жапония қазір дәл үлкен өзгерістердің үстінде тұр. Туристер санының көбеюі, халықаралық некелер санының, шетелдік студенттер санының көбеюі, жапондардың қарт

адамдар санының өсу проблемасы, Жапониядағы шетелдіктер санының одан сайын өсуіне алып келеді. Соның ішінде, Жапонияға географиялық тұрғыдан жақын орналасқан, Малайзия, Индонезия, Шри-Ланка, Бангладеш, Үндістан және т.б. мемлекеттерден мұсылмандар санының өсуіне алып келеді. Ал мұсылмандардың өсуімен бірге, мұсылмандардың тағам мәдениеті – халал мәдениеті де таралады. Ал мәдениет таралса, сол мәдениеттің сөздік формасы – «халал» концептісі де тез қарқынмен дамитын болады деп болжаймыз.

Әдебиеттер

統計で見る日本 // e-stat URL: <https://www.e-stat.go.jp/stat-search/files?page=1&layout=datalist&tstat=000001018471&cycle=0&class1=000001111515&second2=1> (accessed 18.03.2018).

Codex Alimentarius International Food Standards URL: <http://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/codex-home/ru/> (accessed 22.12.2018).

Halalの日本語表記について'ハラール'と'ハラル'のどちらが正しいのですか? // 日本ハラール協会 URL: <https://jhalal.com/faq> (18.03.2018).

沼尻正之 (2015) 「ハラールブームの宗教社会学: 宗教的タブーがもたらす異文化理解」, 2015年3月30日第9号, pp.57-74, 追手門学院大学社会学部紀要.

日本政府観光客 URL: <https://www.jnto.go.jp/jpn/> (accessed 18.03.2018).

鶴岡広幸 (2017) 「我が国におけるハラール食品市場の現状と課題」, 2017年3月31日, pp.417-429, 神田外国語大学紀要.

島田裕巳 (2015) 「世界はこのままイスラーム化するのか」, 幻冬舎新書.

土屋 成慶 ハラール-インバウンド: 日本における食のムスリム対応の課題と現実. デザインエック株式会社, 2017年.

佐々木良昭 ハラールマーケット最前線. 株式会社ブックアート, 2014年.

日坂幸司 (2014) 「航空会社におけるハラール食の現状」, pp.47-64, J.F.Oberlin University

中尾美千代 (2016) 「日本におけるハラール食: 京都の和食レストランへの調査」, 107-116, 神戸女子短期大学

Halal Gourmet Japan URL: https://www.halalgourmet.jp/ja/list?q%5Blocation_id_eq%5D=1 (accessed 24.12.2018).

一般社団法人ハラール-ジャパン協会 URL: <http://www.halal.or.jp/> (accessed 24.12.2018).

食肉ハラールビジネスの現状と課題 // URL: <https://lin.alic.go.jp/alic/month/domefore/2016/feb/spe-01.htm> (accessed 24.12.2018).

日本のイスラーム歴史 URL: // <https://www.islamcenter.or.jp/history-and-publications/history-of-islam-in-japan/> (accessed 31.12.2018)

References

Codex Alimentarius International Food Standards URL: <http://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/codex-home/ru/> (accessed 22.12.2018).

Halal no nihongo hyouki nitsuite «halal» to «halaal» no dochiraga tadashiino desuka? //Nihon no halal kyokukai URL: <https://jhalal.com/faq> (18.03.2018).

Halal Gourmet Japan URL: https://www.halalgourmet.jp/ja/list?q%5Blocation_id_eq%5D=1 (accessed 24.12.2018).

Ippan shadan houjin halal Japan kyokukai URL: <http://www.halal.or.jp/> (accessed 24.12.2018).

Nihon seifu kankoukyaku URL: <https://www.jnto.go.jp/jpn/> (accessed 18.03.2018).

Nihon no islam rekishi URL:// <https://www.islamcenter.or.jp/history-and-publications/history-of-islam-in-japan/> (accessed 31.12.2018)

Nakao Michiyo (2016) «Nihon ni okeru halal shoku: Kyoto no washoku resutoran he no chousa», 107-116, Kobe joshi tanki daigaku.

Nichizaka Kouji (2014) «Kukou kaisha ni okeru halal shoku no genjou», pp. 47-64 J.F.Oberlin University.

Numajiri Masayuki (2015) «Halal bumo no shukyou shakaigaku: shukyouteki tabuga motarasu ibunka rikai», pp. 57-74, Out-emon gakuin daigaku shakaigakubu kiyo.

Sasaki Yoshiaki «Halal Market saizensen», Kabushiki Kaisha Book Art, 2014

Shimada Hiromi (2015) «Sekai wa kono mama isuramuka surunoka?», Gentoshashinsho.

Shokuniku Halal Business no genjou to kadai // URL: <https://lin.alic.go.jp/alic/month/domefore/2016/feb/spe-01.htm> (accessed 24.12.2018).

Токеи де миру Нихон // e-stat URL: <https://www.e-stat.go.jp/stat-search/files?page=1&layout=datalist&tstat=000001018471&cycle=0&class1=000001111515&second2=1> (accessed 18.03.2018).

Tsuruoka Kouki (2017) «Wagakuni ni okeru Halal shokuhin shijou no genjou to kadai», pp. 417-429, Kanda gaikokugo daigaku kiyo.

Tsuchiya Masatsune «Halal inbound: Nihon ni okeru shoku no Musulim taiou no kadai to genjitsu. Designing Kabushiki kaisha, 2017.